

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

V. Prikhodko,

PhD, Senior Scientist, Deputy Head of the Transcarpathian Regional State Administration

THE MECHANISM OF STATE REGULATION AND MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY

У статті розглянуто механізм державного регулювання та управління економічною безпекою. Уточнено зміст поняття "механізм". Розкрито структуру комплексного механізму державного управління та структуру механізму державного регулювання економічної безпеки.

In the article the mechanism of state regulation and management of economic security. Clarifying the concept of "mechanism". The structure of the complex mechanism of state governance and structure of the mechanism of state regulation of economic security.

Ключові слова: економічна безпека, механізм, механізм державного регулювання, механізм державного управління.

Key words: economic security, mechanism, the mechanism of state regulation, the mechanism of the state control.

ВСТУП

Відсутність загально визнаної теорії національної безпеки, теоретико-методологічних засад регулювання розвитку економічної безпеки України ускладнює обґрунтування державної політики та знижує ефективність її державного регулювання.

Сьогодні існує необхідність розробки науково обґрунтованих механізмів державного регулювання безпеки, спрямованих на захист інтересів регіонів та країни. Є всі підстави стверджувати, що накопичений потенціал загроз внутрішнього й зовнішнього характеру досяг такого рівня, за якого без розробки та впровадження цілеспрямованої системної політики захисту національних економічних інтересів на порядку денному може постати питання про існування України як цілісної, суверенної держави.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою дослідження є розгляд механізму державного регулювання та управління економічною безпекою.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань дослідження: уточнити зміст поняття "механізм"; розкрити структуру комплексного механізму державного управління та структуру механізму державного регулювання економічної безпеки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню й розвитку загальної теорії та практики формування й функціонування механізмів державного регулювання економічної безпеки відводилось значне місце в працях багатьох відомих українських та зарубіжних учених, зокрема: В.М. Геєця, В.А. Ільяшенко, В.І. Мунтіяна, О.Ф. Новікової, В.Л. Пілюшенко, О.С. Поважного, Г.П. Ситника, В.Т. Шлемко. Значним внеском у розвиток науки державного регулювання й забезпечення економічної безпеки є праці сучасних українських учених: В.Ю. Богдановича, О.С. Власюка, В.О. Косевцова, В.А. Ліпкана, В.А. Предборського та ін.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства — це система типових заходів законодавчого, виконавчого та контрольного характеру, здійснюваних державними органами та громадськими організаціями з метою стабілізації та пристосування існуючої соціально-економічної системи до змінних умов.

У науковій літературі терміни "механізм управління" та "механізм регулювання" є досить широко вживаними, однак їх зміст і структуру науковці і практики трактують по-різному.

Таблиця 1. Упорядкування механізмів як елементів, що забезпечують діяльність організаційної системи

Види механізмів	Призначення механізмів	Функціонально-процесні складові механізмів визначають			
		мета	послідовність впливу	засоби регулювання	порядок моніторингу
Механізм регулювання	Регулювання функціональної діяльності, процесу				
Механізм управління	Створення організаційної системи для регулювання або управління	план (програма) досягнення мети	організація (організаційне проектування)	стимулювання (мотивація)	контроль за досягненням мети

Джерело: [7].

Базовим елементом термінів "механізм державного управління" та "механізм державного регулювання" є поняття самого механізму. Механізми бувають різні за конструкцією і призначенням, становлять основу більшості машин, приладів та пристроїв. В економічній науці поняття "механізм" вживається у переносному значенні і означає "внутрішню будову, систему чогонебудь". Найімовірніше, цей термін запозичено із природничих і технічних наук. "Механізм" із грецької мови перекладається як "зброя, машина" і сьогодні має такі основні значення:

- пристрій для передачі й перетворення рухів, у якому рух одного або декількох елементів викликає певні рухи решти;
- внутрішній пристрій, внутрішня будова машини, устаткування;
- сукупність станів і процесів, із яких складається будь-яке фізичне, хімічне, фізіологічне, економічне, психологічне явище;
- система, пристрій, спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності [6].

Уточнити зміст поняття "механізм" допомагає упорядкування механізмів регулювання та управління як взаємопов'язаних елементів, що забезпечують діяльність організаційної системи (табл. 1).

З таблиці 1 видно, що в системі управління механізм регулювання — це сукупність функцій, етапів і послідовних процедур регуляторного впливу на організаційну систему, що супроводжується досягненням певного результату цього впливу, який може бути зіставлений з індикаторами-показниками для визначення рівня досягнення управлінських (програмних) цілей функціонування системи.

Механізм управління можна подати тепер як сукупність функціонально-процесних складових організаційної системи, що визначають комплекс управлінських (адміністративних) дій стосовно планування досягнення цілі або взагалі ряду стратегічних і програмних цілей ("дерева цілей"), організації самої системи для прямого або непрямого регулювання, визначення засобів стимулювання та контролю за результативністю досягнення поставлених завдань [7].

Механізм управління — це складна управлінська категорія. Аналіз літератури стосовно трактування цього терміна різними авторами подано у таблиці 2.

Аналіз наведених у таблиці 2 визначень дає змогу зробити висновки про те, що механізм державного управління — це система, що призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має певну структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт

управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням.

Загалом, усі наявні механізми управління можна поділити на три типи: механізми-знаряддя (інструменти), механізми-системи (набір взаємопов'язаних елементів) та механізми-процеси (послідовність певних перетворень).

Залежно від того, які саме проблеми і як вирішуються із застосуванням конкретного державного механізму управління, він може бути складним (комплексним) і включати в себе декілька самостійних механізмів. Комплексний механізм державного управління може складатися із таких видів механізмів:

- економічного (механізми державного управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю тощо);
- мотиваційного (сукупність командно-адміністративних та соціально-економічних стимулів, що спонукають державних службовців до високоефективної роботи);
- організаційного (об'єкти, суб'єкти державного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління

Таблиця 2. Зміст поняття "механізм державного управління"

Автор, джерело	Визначення механізму (державного) управління
В. Авер'янов [4]	Складовими елементами зазначеного механізму є: — система органів виконавчої влади; — сукупність правових норм, що регламентують організаційну структуру системи органів виконавчої влади і процеси її функціонування та розвитку. Через механізм державного управління здійснюється реалізація влади (владних відносин)
Г. Астапова [1]	Механізм управління — це система елементів організаційно-економічного впливу на процес управління
Г. Атаманчук [2]	Механізм державного управління — це складна система державних органів, організованих відповідно до визначених принципів для здійснення завдань державного управління. Механізм державного управління є «інструментом» реалізації виконавчої влади держави. Механізм формування та реалізації державного управління — це сукупність і логічний взаємозв'язок соціальних елементів, процесів та закономірностей, через які суб'єкт державного управління «схоплює» потреби, інтереси і цілі суспільства в управляючих впливах, закріплює їх у своїх управлінських рішеннях та діях і практично втілює їх в життя, зважаючи на державну владу
В. Бакуменко, В. Князев [5]	Механізми державного управління — це «практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей». Комплексний механізм державного управління визначається як «система цілеспрямованого впливу органів державного управління». Схеми реального механізму державного управління містять: цілі, рішення, впливи, дії, результати
І. Булєєв [3]	Механізм управління — це сукупність форм, методів та інструментів управління

та організаційні структури, а також результати їх функціонування);

— політичного (механізми формування економічної, соціальної, фінансової, промислової політики тощо);

— правового (нормативно-правове забезпечення: закони і постанови Верховної Ради України, укази Президента, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, а також методичні рекомендації та інструкції тощо) [8].

Можна відзначити те, що механізми, які сьогодні використовуються державою для вирішення проблем забезпечення економічної безпеки, є недостатньо ефективними, що призводить до поглиблення структурних деформацій і диспропорцій у соціально-економічному розвитку.

Розглядаючи структуру механізму державного регулювання економічної безпеки, можна виділити такі головні елементи: методи, важелі, інструменти, політика, правове, нормативне та інформаційне забезпечення.

Залежно від суб'єктів механізми державного регулювання економічної безпеки поділяються на такі, які здійснюються органами управління:

— вищого рівня (Верховною Радою України, Президентом, Кабінетом Міністрів України);

— обласного рівня (обласними радами, обласними державними адміністраціями).

Механізми державного регулювання економічної безпеки включає механізм формування та реалізації економічної безпеки. Перший передбачає виявлення сукупності структурних елементів системи безпеки (інтересів, загроз безпеці та їх причин); визначення їхнього місця в системах національної безпеки, державного та регіонального управління; створення теоретичних основ управління економічною безпекою; оцінку стану й можливостей державного та регіонального регулювання щодо забезпечення її безпеки.

Механізм реалізації економічної безпеки окреслює процес формування комплексу організаційно-управлінських заходів щодо створення умов реалізації основних положень Стратегії національної безпеки; передбачає розробку напрямів удосконалення концептуальної, законодавчої, нормативно-правової бази щодо забезпечення економічної безпеки, запровадження науково обгрунтованої системи оцінки та виміру економічної безпеки, формування ефективної державної та регіональної політики щодо скасування загроз національній безпеці, створення механізмів саморегуляції досягнення економічної безпеки [7].

Отже, прагнення до реалізації ефективного регулювання економічних процесів в Україні та забезпечення економічної безпеки зумовлюють здійснення послідовної, чітко структурованої діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування, визначають високу потребу вдосконалення та практичного впровадження механізму регулювання та управління економічної безпеки, який надав би логічне та цілісне уявлення про кожний елемент системи регулювання та управління, комплекс форм, методів і засобів впливу на економічні процеси з метою забезпечення безпеки.

ВИСНОВКИ

Базовим елементом термінів "механізм державного управління" та "механізм державного регулювання" є

поняття самого механізму. В економічній науці поняття "механізм" вживається у переносному значенні і означає "внутрішню будову, систему чого-небудь".

Механізм державного регулювання — це сукупність функцій, етапів і послідовних процедур регуляторного впливу на організаційну систему, що супроводжується досягненням певного результату цього впливу, який може бути зіставлений з індикаторами-показниками для визначення рівня досягнення управлінських (програмних) цілей функціонування системи.

Механізм державного управління — це система, що призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має певну структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням.

Комплексний механізм державного управління може складатися із таких видів механізмів:

- економічного;
- мотиваційного;
- організаційного;
- політичного;
- правового.

Механізми державного регулювання економічної безпеки включає механізм формування та реалізації економічної безпеки. Механізм формування передбачає виявлення сукупності структурних елементів системи безпеки; визначення їхнього місця в системах національної безпеки тощо. Механізм реалізації економічної безпеки окреслює процес формування комплексу організаційно-управлінських функцій. Передбачає розробку напрямів удосконалення концептуальної, законодавчої, нормативно-правової бази щодо забезпечення економічної безпеки тощо.

Література:

1. Астапова Г.В. Организационно-экономический механизм корпоративного управления в современных условиях реформирования экономики Украины / Г.В. Астапова, Е.А. Астапова, Д.П. Лойко. — Донецк, 2001. — С. 279.
 2. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: курс лекций / Г.В. Атаманчук. — М.: Юридическая литература, 1997. — С. 86.
 3. Булеев И.П. Формирование организационно-экономического механизма управления предприятием по обработке цветных металлов / И.П. Бубенко. — Донецк: ИЕП НАН Украины, 1993. — С. 32—34.
 4. Державне управління в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В.Б. Авер'янова. — К.: СОМІ, 1999. — С. 35—39.
 5. Державне управління: словник-довідник / за заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. — К.: УАДУ 2002. — 228 с.
 6. Економічна енциклопедія: у 3 т. / відп. ред. С.В. Мочерний. — К.: Академія, 2001. — Т. 2. — С. 355—372.
 7. Ткачова Н.М., Чернов С.О. Механізм державного регулювання інноваційного ринку в Україні // Зб. наук. пр. ДонДУУ, т. IV, серія "Державне управління процесами життєдіяльності і галузевого розвитку регіону" — Донецьк. — 2003. — С. 162—168.
 8. Ткачова Н.Н., Чернов С.А. Экономический механизм регулирования инновационных процессов // Зб. наук. пр. ІЕП НАН України "Економіка промисловості" — Донецьк. — 2000. — С. 188—193.
- Стаття надійшла до редакції 10.06.2013 р.*